

POSUDEK DISERTAČNÍ PRÁCE

Martin Formánek, Josef Šusta – president České akademie věd a umění (1939-1945). Praha 2013 (Filozofická fakulta UK, Ústav českých dějin), 198 stran (170 stran textu, přílohy, str. 171-198), anglický překlad názvu

Disertační práce M. Formánka se zabývá závěrečným obdobím života jednoho z nejvýznamnějších českých historiků Josefa Šusty. Formálně je věnována jeho poslední funkci prezidenta České akademie věd a umění (ČAVU), fakticky si bere za cíl postihnout jeho působení nejen v akademii věd, ale i jeho odbornou tvorbu, publicistiku a veřejné působení v protektorátním období a příčiny jeho tragického konce v prvních dnech po osvobození republiky v květnu 1945. Doktorand se nespokojil s rešerší fondu ČAVU, ale rozšířil ji o studium dalších historických institucí, v nichž byl Šusta v tomto období činný (Československá společnost historická, Historický klub, redakce Českého časopisu historického), doplnil ji o znalost Šustovy osobní pozůstalosti, jeho díla a částečně i korespondence.

Těžištěm práce měl být rozbor činnosti ČAVU, vnitřní struktury ČAVU a Šustova osobního podílu na řízení akademie věd pod jeho předsednictvím. Zastíněn je však výčtem jeho odborné a organizátorské činnosti za okupace, úvahami na téma „Šustův názor na dějiny“, „Šusta v zrcadle svých prací“ ad. Zvláštní kapitola je věnována sedmdesátinám J. Šusty v roce 1944 a jejich oslavě/neoslavě. Závěrečné čtyři kapitoly disertace jsou pak věnovány zhodnocení Šustova postavení v řadách protektorátních institucí (ČAVU, Svaz pro spolupráci s Němci, Liga proti bolševismu), jeho osobním postojům, zhodnocení jeho vědeckého díla především z hlediska „politického aktivismu“. Celou práci prochází jako příslovečná červená nit „otázka viny“ Josefa Šusty, která byla příčinou rozdílného hodnocení jeho činnosti za II. světové války, když o hodnocení jeho odborné činnosti nikdy nebylo pochyb. Jinými slovy, nejde o nic menšího, než o otázku Šustovy spolupráce (kolaborace) s protektorátním režimem a o míru Šustova podílu na jeho podobě. Na (všechny) tyto základní otázky Šustova osudového životního období, odpovídá doktorand negativně, naopak vidí v Šustově činnosti stopy „rezistence“, snahu pomoci pronásledovaným kolegům a „objektivní příčiny“ v jeho zhoršujícím se zdravotním stavu.

M. Formánek nachází příčiny Šustova dobrovolného odchodu ze života ve třech „rovinách“: ve zdravotním stavu, v morální zodpovědnost za činnost v protektorátním období a v „neschopnosti“ žít v nových, poválečných poměrech, přičemž, jak vyplývá z několika dokumentů, které se mu podařilo shromáždit, není patrné, že by kterýkoliv z „motivů“ hrál dominantní roli v jeho osudovém rozhodnutí.

Problém ale spočívá v tom, že doktorand, „nesen sympatiemi ke svému protagonistovi“, přikládá váhu argumentům jedné strany, bagatelizuje kritické hlasy a nekriticky přejímá pramenná svědectví. Tento nedostatek se projevuje už výběrem pramenů: těžištěm jsou pochopitelně písemnosti ČAVU, když heuristika ostatních archivních fondů byla provedena jen okrajově (zvláště nepochopitelná je absence písemností Archivu Univerzity Karlovy, které by doktorandovi pomohly pochopit kořeny některých Šustových válečných postojů (Š. neúspěšný rektorát, vztah mezi jeho „učitelskou“ a publikační činností nebo poměr k jeho žákům). Stejně tak by si téma zasloužilo hlubší rešerší ve fondech Literárního archivu PNP (korespondence, spolupráce s nakladateli) nebo detailnější zkoumání Šustova působení v Českém časopise historickém po smrti J. Pekaře (ne, že by tyto materiály

dokázaly změnit něco na celkovém hodnocení J. Šusty v protektorátním období, pomohly by však objasnit Šustovo veřejné působení a ilustrovat dobové kořeny jeho osobních postojů).

Závěrem je otištěno šest příloh, včetně Šustova posledního dopisu příteli A. Matějčkovi, z něhož doktorand čerpal informace o příčinách jeho sebevraždy.

Metodologicky je Formánkova práce klasickou biografií význačné vědecké osobnosti, soustředující se na klíčové (a kontroverzní) období jejího života, spojené s působením ve vrcholné společenské a profesní funkci. Proto je doktorandovým hlavním zdrojem znalost pramenů ČAVU. Bývá však zvykem, že pramenné informace institucionálního původu jsou doplněny zdroji osobní povahy (korespondence, vzpomínky), které jsou v disertaci využity jen nesystematicky. Chybí rovněž výslovné konstatování rozsudku tzv. Čestného soudu z poválečného období a jeho zdůvodnění a naopak velká váha je přikládána svědectví Šustových spolupracovníků. Pokud jde o odbornou literaturu, práce je založena na reprezentativním výběru titulů k tématu a na spolehlivé znalosti Šustova vědeckého díla.

K jednoznačnému přínosu práce lze počítat shromáždění detailních pramenných informací o Šustově činnosti jako představitele české vědy v protektorátním období. Po Formánkově výkladu je nepochybné, že Šusta nebyl v žádném ohledu aktivním spolupracovníkem protektorátního režimu, jeho odborné a veřejné působení je prosté „aktivismu“ s novým režimem (výjimkou je rozhlasový projev ke třetímu výročí vzniku Protektorátu). Je nepochybné, že Šusta zůstal i v tomto období demokratem a humanistou „předválečného stříhu“. Na druhou stranu je však nutno konstatovat, že ani Formánkova práce nezbavila Šustu oné základní výtky „oficiálního reprezentanta nedemokratického režimu“.

Pokud jde o formální stránku disertační práce, ocenění si zaslouží její pečlivá „grafická“ podoba. Disertace je psána jasným a srozumitelným stylem s nezakrytou sympatií k J. Šustovi. Text je však zatížen několika překlepy, měnicími jeho smysl (např. str. 147: „vytnuto“ x „vytknuto“). Upozornit bych chtěl i na kolísavou podobu psaní *s* a *z* (tzv. progresivního pravopisu) ve slovech cizího původu, v tomto případě především výrazu *president/prezident*. Zvláštní zmínku si zaslouží i podoba poznámkového aparátu, vyznačující se značnou nedůsledností (interpunkce, psaní velkých písmen). Oponent postrádá seznam zkratk, příp. seznam zkráceně citované literatury a v práci chybí rovněž obvyklá kapitola s rozbořením pramenů a literatury.

Disertační práci Martina Formánka doporučuji k obhajobě, protože splňuje podmínky kladené na doktorskou práci. Navrhuji ji klasifikovat velmi dobře.

Praha, 19. srpna 2013.

PhDr. Michal Svatoš, CSc.